

УДК 069-051(437)(092)Ште(048.8)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.4(309).43-48

Дмитро Кепін,

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу ретроспективної бібліографії
Книжкової палати України,
e-mail: dKepin@gmail.com*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4528-6095>

Музейна діяльність графа К. М. Штернберка (1761—1838): джерелознавче дослідження

У статті вперше в українській історіографії та музеології розглянуто діяльність чеського вченого, природознавця К. М. Штернберка в галузі музейництва та охорони пам'яток. Автор спирався на періодичні чеські видання, що зберігаються у фондах Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського НАН України, у тому числі у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій, та Наукової бібліотеки Інституту археології НАН України. Залучено інші видання, в яких висвітлено історію науки Чехії впродовж XVIII—XIX ст., що також зберігаються у фондах Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого та особистій бібліотеці автора. Використано також інтернет-ресурси: сайти наукових і науково-просвітніх установ (музеїв), закладів вищої освіти Чеської Республіки.

На основі здійсненого аналізу друкованих видань продемонстровано роль К. Штернберка в дослідженні та збереженні геолого-палеонтологічних пам'яток Чехії й організації Національного музею у Празі. Зроблено висновок, що науковець заклав підвалини музейництва та пам'яткоохоронної справи у Чехії.

Ключові слова: *К. М. Штернберк; музеологія; музейництво; природниче музейництво; пам'яткоохоронна справа; джерелознавство; Національний музей у Празі; Чехія*

Постановка проблеми. Від початку XXI ст. в європейській музеології вийшло друком чимало монографічних досліджень, підручників, навчальних посібників і статей, у яких розглянуто невідомі й маловідомі сторінки з історії музейництва. Не стоїть осторонь цього процесу й вітчизняна музеологія (О. Гончарова, Л. Гріффен, О. Климишин, В. Константинов, Р. Маньковська, С. Муравська, М. Рутинський, О. Стецок, О. Червоненко, І. Шидловський, Л. Федорова, П. Усенко, В. Якубовський, А. Яненко та інші).

У цьому контексті важливим є аналіз діяльності дослідників, які зробили вагомий внесок у розвиток музейництва своєї країни. Поміж них варто виокремити постать графа Кашпара Марії Штернберка (чеськ. Kašpar Šternberk; нім. Caspar Maria Graf von Sternberg) — видатного природознавця, ботаніка, палеонтолога, геолога, історика гірничої справи, організатора науки, активного члена Королівського чеського товариства наук, члена Ржезенського ботанічного товариства, інших наукових товариств та академій наук, щедрого мецената чеських учених, автора 80 наукових праць, поліглота (знав латину, німецьку, французьку, англійську та чеську мови) [1; 5; 8—10; 14; 16; 30].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Актуальність обраної теми також визначається й тим, що в українських підручниках із музеології,

зокрема природничої, постать К. Штернберка не згадано [3; 4]. Діяльність дослідника в галузі музейництва та пам'яткоохоронної справи й до сьогодні залишається поза увагою вітчизняних фахівців.

Мета статті полягає у висвітленні музейної та пам'яткоохоронної діяльності К. Штернберка.

Джерельну базу дослідження склали: монографічні та періодичні чеські видання, що зберігаються у фондах Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського НАН України, у тому числі у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій, Наукової бібліотеки Інституту археології НАН України та інші видання, в яких висвітлено історію науки Чехії впродовж XVIII—XIX ст., Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого та особистій бібліотеці автора. Крім того, було залучено інтернет-ресурси: сайти наукових і науково-просвітніх установ (музеїв), закладів вищої освіти Чеської Республіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність К. Штернберка, шляхетний рід якого веде початок від XII—XIII ст., припадає на добу Просвітництва. Період кінця XVIII — першої половини XIX ст. ознаменувався Чеським національним відродженням. Саме тоді подальшого розвитку набуло природознавство та гуманітарне знання, що вплинуло на розвиток музейництва (фото 1).

Фото 1. Портрет графа К. М. Штернберка (австрійський художник А. Сларот, 1836, полотно, олія; зібрання граду "Чеський Штернберк";

репліка з Національного музею (Прага)
(http://wikipedia.us.nina.az/wiki/Kaspar_Maria_von_Sternberg)

У XVIII ст. було створено перші наукові товариства та музейні зібрання. Як вважав засновник чеської геології, академік Р. Кеттнер (Radim Kettner, 1891—1967), 1769 р. організовано Чеське наукове приватне товариство, що 1790 р. (за істориком-славістом Л. Лаптевою) здобуло державний статус Королівського наукового товариства. Його голова І. фон Борн (Ignác von Born, 1742—1791) зібрав і впорядкував мінералогічні та палеонтологічні колекції й 1772 р. видав каталог з їхнім описом. У 1775 р. зібрання було оформлено як "Природознавчий кабінет" при Карловому університеті. У 1776 р. І. фон Борн став керівником імператорських природничих колекцій у Відні [2]. Інші чеські дослідники вважають, що це був перший музей природничої історії, що мав назву "Богемський музей у Празі", відкритий для відвідування двічі на тиждень. Його основою став так званий Чеський музей — приватне зібрання чеського дворянина та військового діяча, графа Ф. Й. Кінського (František Josef Kinský, 1739—1805) [12; 18].

Упродовж 1779—1782 рр. К. Штернберк вивчав теологію у Collegium germanicum. Окрім Кашпара, колекціонуванням займалися його старші брати Іоанн (Ян) (Jan Neromuk, 1753—1784), Іоакім (Jáchym, 1755—1808), а також двоюрідний брат Франтішек (František Šternberk-Manderscheid, 1763—1830) [16; 27].

У 1790-х рр. К. Штернберк розробив концепції організації природничих заповідників — пралісів Гойна Вода (район Чеське Будейовіце) та Боубинського пралісу (район Прахатіце). Перший було утворено 1838 р., другий — 1858 р. Заповідники мають статус національних природних парків і вважаються першими природоохоронними територіями в країні [8; 25].

Під час відвідання Франції впродовж 1804—1805 рр. К. Штернберк познайомився й заприя-

телював зі знаним природознавцем О. фон Гумбольдтом (Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander von Humboldt, 1769—1859). У той період також вивчав колекції Природничого музею в Парижі та інші збірки натураліїв Франції. Науковець був обізнаний зі станом музейництва в тодішніх країнах Західної та Центральної Європи. Особисто досліджував природничі колекції в музеях і приватних зібраннях Рима, Відня, Берліна, Лондона, Будапешта.

У своєму маєтку Ржезне 1806 р. К. Штернберк створив меморіальний музей німецького математика, фізика, астронома Й. Кеплера (Johannes Kepler, 1571—1630). Саме тут і помер славетний вчений.

У 1806 р. К. Штернберк став директором наукових інститутів у Регенсбурзі. Заснував Академію природничих наук, а при ній — ботанічний сад. У 1810 р. у своєму маєтку Радніцке (замок Бржезіне) неподалік від Пльзеня заклав новий ботанічний сад. У 1964 р. замок та його околиці здобули національний статус як пам'ятки культури. У 1992 р. будівлю було повернуто нащадкам Штернберка [12; 13; 19; 20; 26; 27].

У 1816 р. К. Штернберк придбав велику колекцію мінералів у гірника, геолога, ентомолога Й. Т. Ліндакера¹ (Johan Thadaeus Lindacker, 1768—1816) та об'єднав із власною. Кашпар познайомився з ученим 1809 р. і запропонував проводити спільні дослідження. У Радніцькому маєтку К. Штернберк відкрив і дослідив невелике місцезнаходження кам'яного вугілля, а в с. Бржаси — кам'яновугільну флору. Розробив наукову концепцію створення геолого-палеонтологічного музею просто неба. У 1820-х рр. разом із Й. В. Гете (Johann Wolfgang von Goethe, 1749—1832) вивчав вулкан Камерна Горка під Хебом і 1837 р. облаштував штольню під музейну експозицію. На цьому місці К. Штернберк встановив пам'яткоохоронний знак із написом, і відтоді музей має заповідний статус. Науковець розробив документи щодо збереження лісів, які затвердив цісарський уряд, а також концепцію організації землезнавчих (сільськогосподарських) регіональних музеїв [8; 19].

Найактивніше музейницька діяльність К. Штернберка виявилася у створенні Національного музею в Празі. З огляду на це винятковий інтерес становить книга поета, перекладача, літератора, книгознавця В. Небеського (Václav Bolemir Nebeský, 1818—1882), присвячена історії цього закладу [7] (фото 2).

¹ Й. Т. Ліндакер 1794 р. закінчив Гірську академію у м. Баньска-Штъявніце (Словаччина) [11].

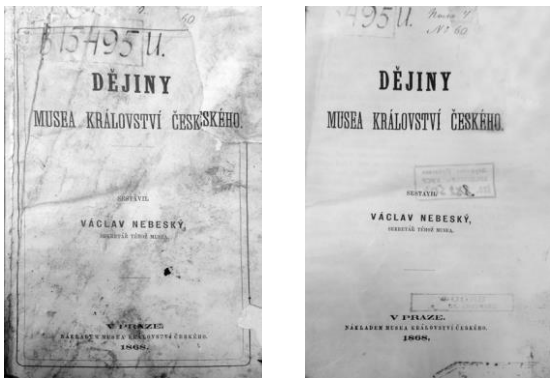

Фото 2. Обкладинка й титульний аркуш першої книги, присвяченої історії Національного музею у Празі, авторства В. Небеського (1868). Фонди НБУВ

Губернатор Богемії, перший міністр-президент Австрійської імперії, граф Ф. А. фон Коловрат-Лібштейнський (чеськ. František Antonín Libštejnský z Kolovrat, нім. Franz Anton Graf von Kolovrat-Liebsteinsky, 1778—1861) 20 червня 1814 р. обговорив із К. Штернберком питання створення музейного закладу. Зі свого боку, австрійський імператор Франц I 15 січня 1817 р. видав указ про збір коштів на відкриття музею. Серед перших відомих природознавчих музеїв Центральної Європи виокремимо Відділ "Природознавчий", що увійшов як складова частина до Національного музею у Празі, створеного 1818 р. (юридично з такою назвою оформлений 1918 р.).

Одне з найбагатших та найунікальніших у світі зібрань К. Штернберка є цінним джерелом для сучасної науки. Натуралії походять з Європи (Австрія, Богемія, Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія, Польща, Румунія, Шотландія, Швейцарія, Швеція), Північної Америки та Австралії [6; 7; 15; 29].

К. Штернберк розробив структуру й програмні документи, що регламентували функціонування закладу. Згідно з концепцією дослідника музей мав таку структуру: 1) "Природничий кабінет", що складався з мінералогічних колекцій, скам'янілостей (фосилій), флори та фауни території Чехії; 2) "Археологічний кабінет", що містив артефакти давнього минулого (тут були, зокрема, знахідки доби бронзи, доби ранніх слов'ян), етнографічні колекції, образотворчі матеріали; 3) "Нумізматичний кабінет", до складу якого входили колекції чеських печаток і гербів; 4) архів і зібрання рукописів, що стосувались історії та чеської літератури; 5) бібліотека [12].

Спочатку заклад мав назву "Патріотичний музей" (чеськ. Vlastenské museum, нім. Vaterländisches Museum). Від 1822 р. офіційно розпочало діяльність і Товариство Патріотичного музею Чехії. Першим президентом було обрано К. Штернберка,

який обіймав цю посаду впродовж 1822—1838 рр. Науковець безоплатно передав до музею особисту палеонтологічну й геологічну колекції, що склалися зі 145 тис. зразків, мінералогічну колекцію Й. Т. Ліндакера (5 тис.), особистий гербарій із 9 тис. видів рослин на 20 тис. аркушах, власну природничу бібліотеку (4061 том), а також колекцію гравюр — 42 290 од. Зібрання дослідника було оцінено у 100 тис. злотих. Наслідуючи приклад К. Штернберка, багато державних діячів, дворян, інтелігенції, дослідників, краєзнавців передавали приватні колекції до музею. Щоб поповнювати його фонди, К. Штернберк закуповував зібрання в Чехії та за кордоном. Серед почесних членів Товариства були Й. В. Гете та О. фон Гумбольдт, які також передали особисті колекції до музею [7; 17; 18; 31].

У 1823 р. К. Штернберк розробив інструкцію, що регламентувала відвідування музею, а наступного року її було затверджено на засіданні Товариства. Охочі мали змогу оглянути музей у вівторок, середу, четвер, п'ятницю й неділю від 9:00 до 13:00 взимку та від 9:00 до 12:00 і від 15:00 до 18:00 влітку. На засіданні Товариства від 22 січня 1824 р. К. Штернберку було вручено диплом за заслуги в галузі природничого музейництва [7].

Першими науковими співробітниками музею, яким К. Штернберк допоміг влаштуватися, а також підтримував матеріально, стали в майбутньому видатні вчені: хранитель ботанічних, палеонтологічних і зоологічних колекцій, доктор медицини, професор природознавства та технології К. Б. Пресл (Karel Bořivoj Presl, 1794—1852) (у 1820-ті рр. створив Природничо-історичний кабінет у Празькому університеті); мінералогічних — професор Ф. К. М. Ціппе (František Xaver Maximilian Zippe, 1791—1863); зоологічного відділу — природознавець А. І. Корда (нім. August Karl Joseph Corda; August Joseph Corda, 1809—1849). Формування археологічного відділу припадає на 1843—1850-ті рр. і пов'язано з діяльністю професора Я. Е. Воцела (Jan Erazim Vocel, 1803—1871), який уклав перший науковий каталог археологічного зібрання. Першим хранителем бібліотеки став філолог-славіст, професор В. Ганка (Václav Hanka, 1791—1861). У 1823 р. історик-філолог-славіст Й. Добровський (Josef Dobrovský, 1753—1829) підготував бібліотечну інструкцію [2; 12; 18; 24].

За ініціативою дослідника від 1827 р. стало виходити перше періодичне наукове музеологічне видання Товариства, що й сьогодні видається як "Časopis Národního muzea" (фото 3).

Фото 3. Титульний аркуш першого періодичного музеологічного видання Національного музею у Празі (1827). Зберігається у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ

Першим редактором став історик, доктор Ф. Палацький (František Palacký, 1798—1876). Після 1838 р. цю посаду обійняв філолог-славіст П. Й. Шафарік (Pavel Jozef Šafařík, Šafařík, 1795—1861). Спочатку часопис виходив чеською та німецькою мовами, а від 1832 р. — чеською. З перших номерів на його шпальтах друкували матеріали з історії музейництва на чеських землях, висвітлювали поточні справи Національного музею, а також оприлюднювали наукові праці його співробітників. За пропозицією професора філології, поета, перекладача Ф. Л. Челаковського (František Ladislav Čelakovský, 1799—1852) було ухвалено рішення про ведення музейної документації чеською мовою. Свої праці друкував і К. Штернберк. Їх доцільно розподілити на дві групи: до першої входять власне природничі статті, а до другої — своєрідні наукові звіти про діяльність музею з характеристикою нових надходжень натураліїв та артефактів [12; 21—23]. У 1831 р. при музеї було створено видавництво Maticе česká, що видавало наукову літературу чеською мовою, його секретарем став філолог-славіст, професор Й. Юнгманн (Jozef Jungmann, 1773—1847) [17].

Приміщенням музею слугував приватний будинок дослідника на Градчанах, який він передав Товариству патріотичних друзів мистецтва, утвореному 1796 р. У 1823 р. К. Штернберк від-

крив виставку, що складалася з особистих нумізматичних колекцій, креслень, написів, печаток, медалей, книг, етнографічних матеріалів. У 1824 р. учений розробив інструкцію для колекціонерів артефактів первісної доби, котрі згодом передавали до музею [12; 17; 27; 28].

За ініціативою К. Штернберка 18—26 вересня 1837 р. у Празі відбувся XV з'їзд німецьких природознавців і лікарів, у якому взяли участь 400 науковців із Німеччини, Австрії, Чехії й Америки.

Учений першим у Чехії започаткував диференціацію природничих наук і в геології виділив палеоботаніку зі своїм об'єктом, методами й завданнями дослідження. К. Штернберк також розпочав дослідження фосилій, зокрема трилобітів раннього палеозою. Наприклад, один із найдавніших трилобітів у світі *Zlichovaspis auriculata* походить із колекції К. Штернберка та описаний ним 1825 р. під родовою назвою "Trilobits". Багато уваги науковець приділив укладанню музейних каталогів натураліїв і впорядкуванню природничої музейної термінології чеською мовою. У цій копіткій роботі йому допомагали чимало вчених, дослідження яких К. Штернберк фінансував власним коштом [13; 20].

Діяльність чеського науковця й природознавця високо оцінили колеги, зокрема Й. В. Гете та О. фон Гумбольдт.

Висновки. К. М. Штернберка можна вважати першим природничником-музеологом у Чехії, що заклав правові та наукові засади діяльності музеїв природничого профілю й форми збереження пам'яток природи.

Подальшого дослідження потребує історія колекцій однодумців К. Штернберка, що зберігаються в Національному музеї Праги, а також аспекти підготовки анотованого біобібліографічного покажчика його наукових співробітників на різних етапах розвитку закладу впродовж XIX — першої половини XX ст. Важливим також є вивчення чесько-українських музейних зв'язків.

Список використаних літератури та джерел

1. *Игнатъев И. А.* Каспар Штернберк (1761—1838): каноник, министр, палеоботаник / И. А. Игнатъев // Российский палеоботанический журнал. — 2011. — Т. 5. — С. 1—24.
2. *Кеттнер Р.* Из истории геологических наук в Чехии в конце XVIII и начале XIX века (Каспар Штернберк и его время) / Р. Кеттнер // Очерки по истории геологических знаний ; отв. ред. В. В. Тихомиров. — Москва : Изд-во АН СССР, 1962. — Вып. 10. — С. 3—45.
3. *Климишин О. С.* Природничка музеологія : навчальний посібник / О. С. Климишин, І. В. Шидловський. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. — 208 с.
4. *Климишин О.* Основи природничої музеології / О. Климишин. — Львів : Lambert Academic Publishing, 2017. — 177 с.
5. *Burdová P.* Význam Kašpara Šternberka pro mineralogické sbírky Národního muzea a české hornictví / Burdová Petra // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 6—8.

6. *České Národní Museum // Časopis Společnosti Vlastenského museum v českých. — Praha : Nákladem českého museum, 1827. — R. I. — S. 113—122.*
7. *Dějiny Musea Království českého / Sestavil Václav Nebeský, sekretář Té hož musea. — Praha : Nákladem Musea Království českého, 1868. — 208 s.*
8. *Haubelt J. Kašpar M. Šternberk, přírodovědec a geolog / J. Haubelt. — Praha : Vydal Ústřední ústav geologický, 1988. — 86 s., 27 obrázků (5 sklád. obr).*
9. *Horný R. Kašpar Maria Šternberk, 6. 1. 1761 — 20. 12. 1838 / Radvan Horný, Rudolf Prokop // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 1—5.*
10. *Janko J. Kašpar Šternberk, biologická teorie a biologická pospolitost / Jan Janko // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 8—13.*
11. *Jíra J. Osobnost Jana Tadeáše Lindackera. — Západočeská pobočka. Česká astronomická společnost / Josef Jíra. — Mode of access: <https://www.astro.zcu.cz/cs/clanky/clanek/347/>. — Title from the screen (Accessed 27. 01. 2022).*
12. *Kilijánová R. Využití a význam Šternberského paláce na Hradčanech v průběhu 19. Století. Bakalářská práce / Radka Kilijánová. — Praha 2008. — 100 s. / Univeazita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií. — Mode of access: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/15799/130008194.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. — Title from the screen (Accessed 20.01.2022).*
13. *Knobloch E. Kašpar Šternberk — zakladatel české paleobotaniky / Ervín Knobloch // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 13—16.*
14. *Kvaček J. 200 let vědecké paleobotaniky / J. Kvaček // Journal of the National Museum Prague), Natural History Series. — 2020. — Vol. 189. — S. 227—234.*
15. *Kvaček J. Catalogue of Plant Fossils Described in works by Kaspar M. Sternberg. Second Revised Edition. In memory of Professor Zlatko Kvaček / Jiří Kvaček, Jiřina Dašková, Milan libertine. — Prague : National Museum, 2021. — 309 p.*
16. *Leben des Grafen Kaspar Sternberg, von IHM Selbst Beschrieben. Nebst Einem Akademischen Vortrag üder der Grafen Kaspar und Franz Sternberg leben und wirken für wissenschaft und Kunst in Böhmen, Vortrag, gehalten in der versammlung der königl. Böhmischen Gesellschaft der wissenshaften am 15 Desember 1842 von Franz Palacký / Redakteur Franz Palacký. — Prag : Comission bei Friedrich Tempsky, 1868. — 242 s.*
17. *Národní Museum. 1818—1948 / Za red. docenta Dr. Gustava Skalského, Dr. Vladimira densteina. — Praha : Nákladem Národního Musea, 1949. — 258 s.; 80 obr.*
18. *Natural History Museum : A guide-book / Collective of authors : RN Dr Miloš Anděra, CSc., RNDr Marcela Bukovanská, CSc, Mgr Petra Burdová [ets.]. — Praha : Národní Museum, 2000. — 84 p.*
19. *Obrhel J. Přátelé, spolupracovníci a odpůrci Kašpara hraběte ze Šternberka — zakladatel české paleobotaniky / Jiří Obrhel // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 16—24.*
20. *Prokop R. Kašpar Šternberk a výzkum českého paleozoika / Rudolf Prokop // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 24—27.*
21. *Řeč praesidenta, hraběte Kašpara Šternberča // Časopis českého museum. R. III. Swázek III. — Praha : Nákladem českého museum, 1827. — S. 23—36.*
22. *Řeč praesidenta, hraběte Kašpara ze Šternberka, mluvení we hlawnjm Shromáždjenj Společnosti národnjho Museum dne 10 ho dubna 1833 // Časopis českého museum. Sedmý ročnj BěH. Swázek čtvrtý. — Praha : Nákladem českého museum, 1833. — S. 426—433.*
23. *Řeč praesidenta, hraběte Kašpara z Šternberka w obecném shromáždjenj Společnosti českého museum dne 18. dubna 1838 (Předčtena od gednatele) // Časopis českého museum. Dwanáctý ročnj. Swázek čtvrtý. — Praha : Nákladem českého museum, 1838. — S. 465—474.*
24. *Sklenář K. Kašpar Šternberk a česká archeology / K. Sklenář // Časopis Národního muzea — řada historická. — 1989. — R. 158. — S. 117—135.*
25. *Sklenář K. Spolupráce s vědami o neživé přírodě v počátcích české archeologie / K. Sklenář // Archeologické rozhledy. — 2015. — R. LVII. — Č. 4. — S. 547—593.*
26. *Skočdopolová B. Kašpar Šternberk — zakladatel botanických sbírek Národního muzea / Blanka Skočdopolová // Časopis Národního Muzea v Praze. — Řada přírodovědná. — 1989. — R. CLVIII. — Č. 1—4. — S. 27—29.*
27. *Šípová H. Výchovné vzdělávací projekt k obci Březina in mikroregionu Radnicko u Rokycan=Educational project for village Březina in the microregion Radnice near Rokycany. Bakalářská práce / Hana Šípová. — Česke Budějovice, 2018. — 134 s. — Mode of access: https://wstag.jcu.cz/StagPortletsJSR168/PagesDispatcherServlet?pp_destElement=%23ssSouboryStudentuDivId_2652&pp_locale=cs&pp_reqType=render&pp_portlet=souboryStudentuPagesPortlet&pp_page=souboryStudentuDownloadPage&pp_nameSpace=G225321&soubidno=157836. — Title from the screen.*
28. *Tywniak J. Český Šternberk / Jiří Tywniak. — Praha : Středisko státní památkové péč, 1982. — 12 s.*
29. *Vrchotka J. Národní muzeum v Praze. Pokladnice české. Kědy a kultury 1818—1988 / Jaroslav Vrchotka. — Praha : Národní muzeum, 1988. — 152 s.*
30. *Wě nec na hrob Gego Exc. Kašpara hraběte z Šternberka. Od J. Hulakowského // Časopis českého museum. Třináctý ročnj. Swázek třetj. — Praha, 1839. — S. 338—348.*
31. *Woitschová K. 200 let Národního muzea / Klára Woitschová, Milena Běličová // Časopis Národního muzea. Řada historická. — 2018. — R. 187. — Č. 1—2. — S. 3—10.*

Dmytro Kepin,
PhD of Historical Sciences, Senior Researcher
Department of Retrospective Bibliography of the
Book Chamber of Ukraine

Museum activities of count K. M. Šternberk (1761—1838): source study

The article for the first time in Ukrainian historiography and museology considers the activities of the Czech scientist naturalist K. M. Šternberk in the field of museum work and monument protection. The author relied on periodical Czech publications, which are stored in the funds of the Vernadsky National Library of the NAS at Ukraine (including the Department of Library Collections and Historical Collections), the Scientific Library of the Institute of Archaeology of the NAS at Ukraine. Other publications are involved, which highlights the history of science in the Czech Republic during the XVIII—XIX centuries, which are also stored in the funds of the Yaroslav the Wise National Library of Ukraine and the author's personal library. Internet resources (sites of scientific and scientific and educational institutions (museums), higher educational institutions of the Czech Republic) were used. Based on the analysis of printed publications, the role of K. Šternberk in the study and preservation of geological and paleontological monuments of the Czech Republic, the organization of the National Museum in Prague is shown. In the conclusion that the scientist laid the foundations of museum work and monument protection in the Czech Republic.

Keywords: K. M. Šternberk; museology; museum work; natural museology; monument protection; source studies; National Museum in Prague; Czech Republic

Надійшла до редакції 11 лютого 2022 року

СЛАВЕТНІ ВИДАВНИЦТВА УКРАЇНИ

УДК: 030:94(477) [(091)(045)]

DOI: 10.36273/2076-9555.2022.4(309).48-52

Ярослав Бондарчук,
завідувач науково-видавничого відділу
літератури з економіки, історії, філософії та права
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України",
e-mail: bondarchukart@gmail.com

Ярослав Богданьок,
науковий співробітник науково-видавничого відділу
літератури з економіки, історії, філософії та права
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України"

Діана Вонсик,
провідний редактор науково-видавничого відділу
літератури з економіки, історії, філософії та права
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України"

Марина Ломонос,
провідний редактор науково-видавничого відділу
літератури з економіки, історії, філософії та права
ДП "НВП «Видавництво "Наукова думка"» НАН України"

"Енциклопедія історії України": шлях у чверть століття

У статті висвітлено передумови, етапи та специфіку укладання фахового універсального довідника з історії нашої країни — "Енциклопедії історії України", що побачила світ у видавництві "Наукова думка" під егідою Інституту історії України Національної академії наук України та головуванням В. Смоля.

Зауважено, що на початку 1990-х рр. криза видавничо-редакційної бази, суперництво протилежних контраверсійних традицій енциклопедистики (радянська й діаспорна практики), формування нового фактографічного матеріалу актуалізували потребу підготовки новітньої енциклопедії історії України. У 1997 р. з ініціативи Інституту історії України НАН України Президія НАН України ухвалила постанову "Про підготовку фундаментальної «Енциклопедії історії України»" у формі п'ятитомного видання. Після виходу у світ перших двох томів у 2003—2004 рр. стала очевидною потреба розширення формату видання, й згодом проєкт було трансформовано з п'ятитомника на восьми-, а відтак і на десяти томник.

Підсумовано, що 2013 р. було завершено підготовку та друк 10 томів, що охоплювали понад 11 тис. статей, майже 8 тис. ілюстрацій і більш як 500 спеціально розроблених карт. Для їх підготовки було залучено 1350 авторів (у тому числі й міжнародних).

Наголошено на непересічному значенні видання для розвитку сучасної вітчизняної історичної науки та національної соціогуманітаристики.